

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 25.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Илази за време бављења позоришне друживе у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА.

(Наставак.)

Ђорђе је дао Станку своју тврду реч, да ће Даницу, као рођену сестру, пазити, а пошто се коло већ разишло и сви се присутни двојици књажева поклонили и удалили, он још у неколико посаветује Станка, како се има понашати с Арбанасима, који су чудни у боју, навале као бујица, а уплаше ли се, беже без обзира. — Први се чин тиме завршује.

Други је чин у Бериславцима на отвореном пољу. — Славодобитан се Станко вратио из Арбаније и пао на равницу под Бериславце. Уморан од дуга и рђава пута, под разанетим шатором лежи и тврдо спава. Његове слуге, Иво и Угљеша, седе пред шатором и чисте седла, узде и бакрачлије. Иво је лак на речи. Говори о несташлуку господареву, о муци, која се с њим има у путовању, и о другим његовим манама; ама јунаштво му у велико цени и признаје. Угљеша у свему правда младога књаза. Иво од једанпут скочи, те му одговара, да би му и он све опростио; ама, да му једна тајна тешко на души лежи и мира му не да, па свом садругу ту тајну открива. Он је прислушкивао — каже — кад се једне ноћи књаз Станко састајао с једним старим Турчином и свим се на дуго разговарао. Иза тога разговора, пошто се господар Станко под шатор повратио — прича Иво — да му је предао нека писма, да их понесе оном истом Турчину; али слутећи на зло — вели — да их није понео у турски стан, но да их је по поузданом војнику послао Иван-бегу у Жабљак. То је урадио — додаје — због тога, што га најпрво веже љубав према

Црној Гори; а као веран слуга готов је вазда и живот за господара дати. Угљеша му запретио, да о том никомни слова. Обојица су они верни књазу; али је Иво вернији домовини. Станко се међутим ди-гао и излази пред шатор па наређује Угљеши, да му ручак донесе. . . Као што је све у овој драми приђено из народног живота, тако је и овај ручак, који се састоји из груде млада сира, добра вина и слаткога домаћег воћа. Док Станко руча, по његовој наредби долази гуслар, да му коју народну песму отнева и да га њоме забави. Гуслар повуче гудалом по танким жицама и запева песму о издаји Вука Бранковића на Косоку, у којој се издајица цар-Лазарев проклиње. То је Станка врло узмучило, па вели гуслару, да остави ту, а да другу запева. Гуслар почне другу, ама Станку још непогоднију. Узврпољен као и пре, хтео би да му гуслар поји песму о Јакшићима; али се предосети, прекине гуслара, дарује га и пошаље с милим Богом. — До час ступи на позорницу Даница, сва у црно завијена. С њом је њезина верна другарица Марта. Дошле су да по пољу беру цвеће. Даница нариче за Станком; јер беху стигли црни гласови у Зету, да су Станка Турци код Кроје заробили, те да он труне и тамнује у једренској тамници. Марта је теши и куне књегинју Мару, која Даницу мрзи, зато, што није од велика рода. Станко, који их је произлађе непажен гледао и слушао, изнебуха пред Даницу ступи, а она се пренерази. Марта му припомогне, да оне-свешћену Даницу унесу под шатор; кори

га, што је њезину другу онако препао; каже му, да она никога осим Станка на свету не љуби, и озбиљно га пита, ко је он? Станко јој се открива; и чувши од слуге, да иде више људи право к његову шатору, препоручи Марти, да најбоље пази Даницу, изиђе и улазиште на шатору затвори. Ови људи, посланици су, које је Иван-бег спремио, да сретну и да поздраве Станка. Пред њима су две добре војводе, старац Дејан и Перун. Дејан срчано поздравља Станка и у дужем разговору, опазивши збиља, да Станко нешто смера, спомене му она писма, али га ипак охрабри, да ће му отац све опростити, чим он оцу на срце пане и своју погрешку призна. Дејан је благ у говору, ама се Станко ипак на то узјогуни, те најпосле исповеди Дејану, да ће он и све његове присталице к султану. На то му Дејан оштро одговори, и каже му, да не мисли, да је Црна Гора баштина његове куће, па га позива, ако хоће с народом — добро, неће ли? — а он нека одлази, куд му је драго. Све то не помаже. Станко хоће куд је наумио.

Дејан изиђе ван себе и назове га издајцом. Тргују обојица сабље. Станко се отме слугама из руку, навали на Дејана и смртно га у груди рани. Један из пратње прихвати Дејана на траву, а сви други појуре, да Станка на копљима разнесу. Перун голом сабљом посред њих стане и не дадне им, вичући им, да се тога прођу: „А отац Иво нека му суди.“ — Дејан је челик-Црногорац. Он је најплеменитији углед, како се дому и земље господару служи. Вели, да је за те светиње савколики свој живот потрошио, па на часу смртном опет Станка заклиње, да се окане онолике срамоте, да свој род душманину не издаје, него да и опет буде веран син свога дома и народа, онда ће му руку целивати и своју му крв опростити. Убојица се на узвишене Дејанове беседе жестоко трза, и навија се к Дејану, као да се каје и да хоће од њега проштења да иште. Од радости се Дејан разабра, као да му није ништа, и још једанпут пита Станка, хоће ли у Турке?

(Наставиће се.)

Л И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Асунта Лвоњијева*. Позоришна игра у 5. чинова, написао Адолф Вилбранд, превео Јован Грчић. У Новоме Саду први пут приказана 6. фебруара о. г.). (Свршетак.)

Али све да су појединости таке природе, да не крње лепоту најчистијег облика, сама за- снова тога комада — љубав Асунтина и Алфредова — не може се уврстити у оне облике, што их тражи чиста естетика. Нека нам опросте све лепе и младе удовице — ми смо им иначе од свега срца наклоњени — али млада и лепа удовица, која се и први пут из љубави удала, није са свим згодан репрезентанат за љубав у нај- узвишенијем облику њеном. Све да је лаж ценикова реч: „Mit dem Gürtel, mit dem Schleier reißt der schöne Wahn entzwei“, нека није истина, да се само један пут може искрено и чисто љубити: опет држимо, да та друга љубав не може бити од оне узорите лепоте, као што је она прва девојачка. И још да је Асунта Алфреда

пре познавала, још да је први пут била удата за старца, или иначе за своју неприлику, могли бисмо се некако сложити с избором пишчевим, и таких је избора већ било. Али изнети жену, која једну љубав сахрањује и у гроб полаже, да се одмах другој у наручје баца, — па ипак тој жени виндицирати потпуну чистоту срца — то је мало опасно. . . На том месту би много узвишеније стојала девојка са првом љубави својом. Ако је већ требало мало нижих мотива за даље последице; ако је требало у тој љубави ватре и страсти, да се узвесе над обичним схватањем женске чедности: онда је било довољно, што је писац узео ћерку јужних крајева, а не своју хладну и трезвену земљакињу. Дакако да би том променом драматик био још у већој невољи, како да оправда све друге, често необичне поступке Асунтине. С удовицом је могао бити слободнији: богатој, самосталној удовици су одрешене руке. . . . Он је то и употребио, али је баш тиме окрњио од лепоте и чистине оне слике, коју нам је хтео пред очи изнети.

„Асунта“, дакле, ни по идеји, ни по лепоти својој не заслужује име правог уметничког дела. Ни идејом, ни лепотом не залази у дубину наше душе, него креће само разгранке наших живаца. Они, истина, затрепте, али само док утицај траје, а чим њега нестане, све се умири. Шта више, ми иза тога осећамо неки неугодан умор, као праву последицу чисто чулних надражаја, и то је оно што ми зовемо „спољни успех“.

И са драматуршке стране не сме се „Асунти Леонијевој“ ништа више признати. Са тога гледишта је то дело драма мање уметничке вредности — склоп који и опет смера на „спољни успех“.

Већ распоред и израда материјала није уметнички изведена. Не ћемо рећи да сам сиже није за драмску обраду, да је у њему много епских елемената, али се мора признати, да му драматисање није скроз чисто проведено. Одмах на првом чину види се, да нешто као олово притискује живахност и истинитост радње. Дијалози отегнути, као неке придице, а пуни причања и лирских одушака. Особе се изговориле. . . изговориле, први чин траје преко 20 минута, па песник и опет нигде не нађе прилике, да оно исказе што је најнужније. Тек други чин без икоје радње мора да исприча, што се тамо пропустило, и тек трећи чин хоће да наговести, у чему је управо заплет. Ту је радња већ живља, али се ипак по где где и опет спотакне о причање и празну декламацију. Чисто нам се чини, да је писац заборавао, па да се у невреме сети онога, што је пре морао имати на уму. Та га невоља гони чак и у четвртном чину, па кад се већ и сам тако заплео, да управо не зна куда ће, дао се у неку несмишљену журбу, у неку чудну забуну. Стекло се све у један мах, а нема правога изласка, те опет радња застала. Из тог неопредељеног „Hängen und Bangen“ избави и пише и нас — срећом — др. Клинтн својим доста прозаичним, али доброћудним признањем.

Па и пртање карактера има приличних погрешака. Истинитост, природност, психологија и велика конзеквенција није баш најјача страна овога комада. То је већ сам писац осетио, па је тај недостатак хтео вештином прикрити. Како би доказао, да је природно, што се Алфред баш у Асунту заљубио, изнео одмах два дупликаата такве љубави: причу Асунтину о њеној првој удадби, и младалачку љубав јадног Фабијана. Да поткрепи разлоге Емилове — јер се и њему чиняху слаби — створио је фигуру Бругера, са жалосном судбином уметничком. Па кад су Емилови разлози већ тако утврђени, што их је онда и сам онако лако напустио? Зар је човеку од разума Емиловог довољно, да одступи од својих начела само за то, што се Асунта пона-

шањем својим допала и вишим круговима; — и то једном или двапут. И како је могуће, да од просте сељанке у један мах постане „дама од света“, која ће знати стајати уз Алфреда и његову породицу. Па баш да је и то протумачено и психолошки основано, на којим основима стоји онај други обрт: да ће она њега и као вештака појимати, да дакле не ће сметати вишим циљевима његовим и ако је за жену узме. Је ли то доста, што „Асунта“ обећава, да ће „дан и ноћ“ учити и радити, не би ли оно стигла, што је пропустила? Како то стоји према оном, што се о жени и мачки Бругеровој прича? За што није писац основе томе обрту дао већ у самом карактеру и назорима Асунтиним, него је с почетка и према Емилу, и према Фабијану, а баш и према дру Клинтну изнаша као обичну лепу жену са уским кругом и у осећању и у посматрању, па чак и са неком сумесом хотимичне или нехотимичне кокетерије? И зар је жар и љубав Клинтнова у сагласју са његовим карактером и са оним, што сам о себи вели? А ако та љубав није тако ватрена, има ли разлога, да се за њу живот на коцку меће? Па кад је већ у питању част и живот, би ли Американца могла наговорити жена, да погази начела, која је с мајчиним млеком усисао? . . . Све су то чудни појави, или бар преципитирани обрти, који не одговарају природи, истини и психолошкој конзеквенцији.

Према овоме, ми нисмо одушевљени за „Асунту Леонијеву“ и за послове такве врсте, па ма из чијег пера долазили. Кад је нешто већ туђе, нека бар идејом, лепотом или техничким савршенством покаже, да је заслужило нашу пажњу. Наша позорница — на жалост — мора много брати са туђих садова, али још то није највећа невоља, само ако се обазиремо, шта ћемо узбрати и пресадити. Тами то не узимамо крадом, да морамо мраком и кришом грабити, што дохватимо. Ето нам је цела светска литература на расположењу, па што смо се везали једне?

И публика као да не беше баш најодушевљенија. Тапшање и изазивање при отвореној сцени и при свршетку ишло је овога вечера више на рачун спољњег успеха тога комада, а још више на рачун лепе игре. Наши представљачи, сви редом, показаше овога пута и воље и труда, а и подела је била така, да је одговарала природи појединога. Не можемо рећи, да нас је г. Миљковић својом лепом игром изненадио — јер ми у њега много полагамо, — али морамо признати, да смо сад тек управо видели, шта би могао, да хоће. Шта; зна он то и сам, а не ко му је већ и казао.

Н.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

29. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 17.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 11. ФЕБРУАРА 1886.

ДОН ЦЕЗАР ОД БАЗАНА.

ДРАМА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО ДИМАНОВАР, ПРЕВЕО П.

ОСОБЕ:

Карло II., краљ шпански	Марковић.
Дон Цезар од Базана	Ружић.
Дон Хосе од Сантарема	Лазић.
Маркес Монтефијор	Банић.
Маркеза, жена му	Ј. Добриновићка.
Маритана, певачица по улицама	Ј. Хаџићева.
Лазарил	Д. Бандобранска.
Капетан	Десмировић.
Чамџија	Петровић.
Судац	Васиљевић.

Господа, народ, војници. Збива се у Мадриду и околици.

У четвртак 13. фебруара први пут: „ДОКТОР КЛАУС.“ Шаљива игра у 5 чинова, написао Адолф Ларонж, превео Сава Петровић.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7¹/₂ А СВРШЕТАК У 10¹/₄ САХАТА.